

Đakovo, 1. svibnja 2020.

Broj: 309/2020. -ad

Predmet: Pismo o liturgijskim slavljinama i okupljanjima vjernika u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji u vremenu ublaženih mjera za sprječavanje širenja bolesti Covid-19

Svim župama Đakovačko-osječke nadbiskupije

Draga braćo svećenici, redovnici i redovnice,
dragi vjernici u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji!

Nakon što je Hrvatska biskupska konferencija objavila prigodno pismo o slavljenju svetih misa i drugih liturgijskih slavlja u vrijeme epidemije Covid-19, primili smo i najnovije preporuke Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo koje se odnose na djelomično ublažavanje mjera ograničavanja društvenih okupljanja u vremenu pandemijske zaraze. Navedene se preporuke oslanjaju na odluku Vlade Republike Hrvatske od 23. travnja o. g. i prihvaćanje zaključaka o postupnom popuštanju uvedenih mjera, uključujući i dopuštanje vjerskih okupljanja, počevši od 2. svibnja 2020., čija je obustava bila donesena 19. ožujka 2020. godine.

„U krilu Crkve sveopće“. Upravo mi taj zaziv naše molitvene pjesme doziva u srce razmjere iskustva što ga trenutno proživljavamo, i mi ovdje, u svojim župama po našim selima i gradovima, ali zajedno s milijunima ljudi i u duhovnom zajedništvu s vjernicima diljem svijeta. A proteklo nam je razdoblje svima donijelo sasvim izvanredna iskustva. Ljudskim smo očima mogli gledati svijet zaustavljen pred opasnošću i prijetnjom zaraze, u strahu i neizvjesnosti, ali su se očitovali i vrijedni koraci sućuti, zajedništva i solidarnosti. U svemu je tako znakovito bilo i naše vjerničko kršćansko iskustvo, u kojem smo i očima vjere proživljavali sadašnje stanje svijeta i naših života. Kakvu nam je samo divnu „školu“ zajedništva i pouzdanja pružila ona „šutnja“ u klanjaju i molitvi sa Svetim Ocem u Rimu protekloga 27. ožujka! A koliko, još i više, slavlje Velikoga tjedna i Vazmenoga trodnevlja, iako smo bili primorani odreći se liturgijskoga zajedništva u te najsvetije dane. Kao da nas je Gospodin, kao i svoje apostole, uputio na „silazak“ s gore Tabora, gdje nam je „lijepo biti“. A nas je, vjerujem, kršćanski pogled, makar zabrinut, vodio do križa Kristova, do svjedočanstva Božje blizine i ljubavi, koja je zasjala u događaju uskrsnuća. To je trajno „svijetlo našoj životnoj stazi“, utjeha i hrana, koja u svakome od nas obnavlja vjeru, nadu i ljubav, danas i do vijeka.

I u ovoj prigodi svima vama od srca želim izraziti zahvalnost na razumijevanju, strpljenju i podnošenju teških i zahtjevnih mjera ograničenja, koja su do sada bila na snazi. Zahvalni smo što sadašnje okolnosti omogućuju ublažavanje zaštitnih mjera, iako na obazriv i postupan način. Za naš crkveni život i pastoralno djelovanje to znači otvaranje puta prema postupnom vraćanju u redovite načine naših liturgijskih i molitvenih susreta, kao i evangelizacijskoga pastoralno-katehetskoga rada.

Pred nama je razdoblje djelomično ublaženih mjera za sprječavanje širenja bolesti Covid-19 te danom 2. svibnja 2020. prestaju zabrane liturgijskih slavlja s narodom, a na crkvenom se području opozivaju odredbe HBK izdane 19. ožujka 2020.

U prilogu vam dostavljamo dokument Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo *Preporuke za sprječavanje zaraze Covid-19 u crkvenim prostorima vezano za vjerska okupljanja* te vas, kako je to istaknuto i u najnovijem zajedničkom pismu svih naših biskupa, pozivam „da ih shvatimo ozbiljno, da ih poštujemo te da ih se savjesno pridržavamo“.

Vama, draga braćo svećenici pristupamo s najiskrenijim povjerenjem, u nadi da ćete i u sadašnjim okolnostima znati mudro ostvarivati načela i zahtjeve svoje svete službe, razborito ih prilagođavajući onim zahtjevima koji se odnose na posebne mjere zaštite ljudskoga zdravlja za vrijeme pandemijske zaraze.

Navedene *Preporuke* u velikoj mjeri sadržavaju precizne upute za pripremu i ostvarenje naših liturgijskih slavlja i drugih susreta u našim zajednicama, te ih nije potrebno ponavljati. Možemo primijetiti da u sadašnjim okolnostima od svih nas liturgijska slavlja, kao i ostala područja našeg pastoralnoga rada, zahtijevaju veliku mjeru dodatne pozornosti i izvanrednih koraka u pripravi svih naših susreta i aktivnosti.

Radi lakšega snalaženja i cjelovitije pripreme liturgijskih slavlja, u duhu navedenih *Preporuka*, imajući na umu važeće liturgijske i kanonske propise, upravljamo vam i nekoliko sljedećih uputa i preporuka:

Okupljanje vjernika i priprema liturgijskih prostora

1. U pripremi liturgijskih slavlja vjerujemo da ćete se s lakoćom moći osloniti na svoje župne suradnike, posebno kad je riječ o pripremi prostora za nedjeljno euharistijsko slavlje, u kojemu se slavi više misa u danu, te je prije i poslije mise potrebno prozračiti crkvu i izvršiti dezinfekciju.
2. Jednoga ili nekoliko župnih suradnika poučite i uputite da prije misnoga slavlja budu na ulazu u crkvu ili crkveno dvorište te da pravodobno usmjere i rasporede vjernike na njihova mjesta, u skladu s uputama o razmaku i dezinfekciji pri ulasku u crkveni prostor. U tu svrhu dobro je, već i prema drevnom kršćanskom primjeru, uspostaviti 'službu vratara', kao i 'službu redara', koji i sami trebaju paziti na potreban razmak i preporuku nošenja maske.
3. Tamo gdje je moguće, kada to dopuštaju vremenske prilike, liturgijska se slavlja mogu slaviti i uz crkve, na otvorenome. Štoviše, to Vam i preporučujemo. U tu svrhu bit će potrebno uspostaviti vanjsko ozvučenje, u čemu, vjerujemo, neće nedostajati pomoći župnih suradnika i župljana.
4. U crkvi, a prema prilikama i na vanjskom liturgijskom prostoru, prethodno označite i pripravite mjesta za vjernike, poštujući upute o razmaku.
5. Opskrbite crkvu sredstvima za dezinfekciju, osobito na ulazu za potrebe dezinfekcije ruku. Tamo gdje postoje poteškoće u nabavci sredstava, neka župnici, ako je potrebno i preko dekana, kontaktiraju nadležni Stožer civilne zaštite.
6. Potaknite vjernike da u ovim posebnim okolnostima i sami budu obazrivi u crkvenom prostoru, da u duhu kršćanske odgovornosti i ljubavi prema bližnjima paze na preporučeni razmak, smanjujući kretanje u crkvenom prostoru koje nije nužno, kao i doticanje predmeta.
7. Crkve neka i nadalje svakoga dana budu kroz određeno vrijeme otvorene za molitvu i pohod.

Euharistijska slavlja i druga bogoslužja

8. Svima nam je kao kršćanskim vjernicima na srcu ponajprije nedjelja, Dan Gospodnji, kad se kao Kristova zajednica sabiremo oko euharistijskoga stola, na spomen njegove muke,

- smrti i uskrsnuća. U sadašnjim okolnostima to nam svima nije moguće ostvariti. Stoga pozivam svećenike da, tumačeći uvijek jasan nauk o Danu Gospodnjem, vjernike koji su zbog opasnosti od zaraze u sadašnjim okolnostima spriječeni za sudjelovanje na nedjeljnoj misi (*usp. kan. 1248 § 2.*) potiču na osobnu i obiteljsku molitvu i razmatranje Božje Riječi.
9. U tu svrhu vrijedno je vjernike uputiti na radijske, televizijske ili internetske prijenose misnih slavlja, koji su se doista pokazali, ne kao zamjena, već kao veoma vrijedna duhovna pomoć u nemogućnosti neposrednog osobnoga sudjelovanja u sv. misi.
 10. Dok mislimo na starije i bolesne vjernike od kojih sadašnje prilike traže suzdržavanje od sudjelovanja na nedjeljnim misama, mislimo na poseban način i na sve vas, draga naša starija braćo svećenici, koji ste u pastoralnim službama. I vi, ukoliko primijetite zdravstvene poteškoće o kojima govore i najnovije *Preporuke*, uzdržite se od misnoga slavlja s narodom. Za potrebnu zamjenu javite se svome dekanu ili Nadbiskupskom ordinarijatu.
 11. U euharistijskim slavljima, posebno nedjeljnima, i u sadašnjim je prilikama, radi svetosti i doličnosti samih slavlja, nužno uključiti liturgijske službe. Sada to trebamo činiti u veoma smanjenom broju. Mislimo na službe ministranata, pjevača, čitača i drugih, koji također trebaju poštovati zahtijevani razmak, osim kad na kratko trebaju pristupiti da izvrše određeni čin svoje službe.
 12. Zbog opreza i mjera zaštite, preporučuje se da liturgijska slavlja ne budu duga, da se okupljeni ne zadržavaju predugo zajedno. Gledajmo, stoga, one dijelove slavlja u kojima je to moguće (homilija, ophod, upućivanje na pisane župne oglase i dr.), prilagoditi sadašnjim okolnostima.
 13. Neka svećenik ili, gdje je potrebno, i drugi odobreni djelitelj pričesti, prije samog čina podjeljivanja svete pričesti, stavi preporučenu zaštitnu masku i dezinficira ruke. Samo pričješćivanje neka vrši polagano i veoma pažljivo. Ako će to smanjiti fizičke kontakte između vjernika, pričesnici mogu ostati na svojim mjestima, a svećenik neka dođe do njih. Gdje se omedavna ustalio običaj stavljanja „križića“ na čelo djeci, neka se to u sadašnjim okolnostima ne čini.
 14. O pitanju uvećanja broja svetih misa nedjeljama i blagdanima, zbog smanjenoga broja mjesta za vjernike u našim crkvama uslijed obveze razmaka, treba brižljivo promisliti. U ovom pitanju neophodno je voditi računa o vremenskom razmaku između misa i zahtijevanoj dezinfekciji i prozračivanju crkve, ali i o kanonskim odredbama koje, zbog pastoralnih razloga, jednom svećeniku nedjeljama i svetkovinama dopuštaju slavljenje najviše tri svete mise, a dopuštenje za slavljenje četvrte pridržano je Svetoj Stolici.
 15. Slavlje i obrede krštenja trebat će prilagoditi sadašnjim okolnostima, kako je naznačeno u *Preporukama*. Zbog ograničenoga broja, uputno je slaviti krštenja pojedinačno, tj. za svakog krštenika posebno. Također se može, iako u redovitim prilikama nastojimo krštenja slaviti za vrijeme nedjeljnih misa, sakrament krsta podjeljivati u obliku liturgijskoga slavlja izvan mise, ako je potrebno, i u druge dane kroz tjedan. Neki dijelovi obreda trebat će se prilagoditi: (1) znak križa u uvodnom obredu primanja neka daju samo roditelji; (2) u samom krštenju, nakon polijevanja neka jedno od roditelja obriše djetetovu glavu; (3) nakon pomazanja krizmom, također, neka netko od roditelja obriše djetetovo čelo; (4) kod obreda „Effata“ neka se koriste riječi, bez znakovitih gesta doticanja. Preporučuje se da svećenik, kumovi i drugi koji neminovno dolaze u bliži kontakt prigodom krštenja nose maske.
 16. Slavlje sakramenta pomirenja i pojedinačnu ispovijed vjernika u proteklom smo vremenu, zbog zahtijevane distance, bili primorani smanjiti u najvećoj mjeri. Posebno nas je to pogodilo u danima priprave i slavlja svetkovine Uskrsa. Vjernicima smo tada preporučili savršeno pokajanje, koje je vezano uz obvezu što prije pristupiti pojedinačnoj ispovijedi. Zato vas, draga braćo svećenici, molim da se sada potrudimo omogućiti ispovijed svim vjerenicima u svojim župnim zajednicama. *Preporuke* koje su sada na snazi preporučuju

nam za slavlje sakramenta pomirenja veće prostore (crkva, sakristija, dvorana ili druge prostorije), tj. gdje je moguće ostvariti potreban fizički razmak, uz nošenje maske za lice (i svećenik i pokornik). Odvojimo u tu svrhu svakoga dana neko vrijeme i ponudimo ga vjernicima kao priliku za sv. ispovijed.

17. Za slavlje vjenčanja kao i kršćanskoga ukopa, uključujući i sprovodnu misu zadušnicu, potrebno je slijediti najnovije *Preporuke*.

Evangelizacijsko i katehetsko djelovanje

18. Budući da ni sadašnje ublažene mjere zaštite od zaraze ne omogućuju redovite oblike neposredne župne kateheze, u svrhu katehetske pouke neka se koriste dostupni katehetski materijali. Takvi su materijali ponuđeni i na našim biskupijskim mrežnim stranicama, dostupni su i na drugim mrežnim stranicama te ih je moguće i potrebno i u sadašnjim prilikama koristiti kao vrijednu pomoć u komunikaciji i katehizaciji djece i mladih, osobito prvopričesnika i krizmanika. Svim vjeroučiteljima koji su do sada dali svoj obol u pripravi navedenih materijala, od srca izražavam zahvalnost i poticaj za daljnji rad.
19. I za odrasle je vjernike (posebno mislimo na „kućnu crkvu“, na supružnike, roditelje i njihovu djecu) vrijedno i potrebno pripravljeni „duhovnu hranu“, koja je korisna za njihovu kršćansku izgradnju i koju im je moguće i medijski posredovati te ih na nju upućivati. Zbog poteškoća u organiziranju redovite župne kateheze, sve roditelje, a na osobit način roditelje prvopričesnika i krizmanika, molimo da se oni svojim angažmanom potvrde kao prvotni odgojitelji svoje djece u vjeri. Svećenike i odgovorne za župnu katehezu molimo da redovito pomažu roditeljima, dostavljajući im katehetsku građu i živo podupirući njihova roditeljska nastojanja.
20. U sadašnjim okolnostima ne zapustimo ni postojeće „žive“ zajednice u svojim župama, tj. „žive vjerničke krugove“, s kojima također možemo, barem u nekome obliku ostvariti komunikaciju, pružajući im, u pisanome ili nekom drugom obliku, potrebne sadržaje za njihov vjernički rast.
21. Prve pričesti i krizme za sada moramo odgoditi. Već smo vas ranije obavijestili da bi novi pogodan termin za njihovo slavlje moglo biti jesensko razdoblje, od sredine rujna do kraja studenoga. Ukoliko će nam situacija dopustiti, možda ćemo ta slavlja moći slaviti, barem dijelom, već početkom ljeta. O tome ćemo se svakako prethodno savjetovati i s vama svećenicima. Svi koji ste prijavili i imate dogovoren termin sv. krizme (objavljen u Vjesniku) ne trebate se ponovno prijavljivati, nego ćete iz Nadbiskupskoga ordinarijata dobiti novi raspored. Ukoliko vam zbog nekog razloga novi termin neće biti prihvatljiv, moći ćete se javiti i dogovoriti njegovu promjenu. Bilo bi dobro da ovu situaciju iskoristimo i kao mogućnost da svi župljani vide kako slavlje prve pričesti i krizme može i treba biti poglavito naše vjerničko crkveno slavlje, koje nije povezano s brojnim gostima, obiteljskim troškovima, restoranima i sličnim opterećenjima.

Skrb za starije, bolesne i Caritas

22. Kako su sadašnjom zarazom najpogođenija naša starija braća i sestre, naše nas pastoralno djelovanje treba voditi posebno prema njima. Iako su mogućnosti neposrednih susreta još uvijek smanjenje, gledajmo do njih „doći“ i na druge načine. Vrijedan su primjer svećenici koji su, pa i s većim brojem svojih starijih župljana, razgovarali telefonski ili im na druge načine upravlili svoju riječ, pokazali pažnju i pastirsku ljubav. No, nemojmo dopustiti da itko od župljana ostane bez bolesničkoga pomazanja, sv. ispovijedi i pričesti. Prije dolaska kod bolesnika potrebno je staviti jednokratnu zaštitnu masku i rukavice. Bolnički kapelani i oni svećenici kojima je povjerena pastoralna skrb u staračkim domovima i drugim sličnim

- ustanovama pozvani su slijediti upute koje vrijede za prevenciju zaraze u dotičnim ustanovama. Ukoliko ima kakvih poteškoća, obavijestite o tome Nadbiskupski ordinarijat.
23. I ovom prigodom zahvaljujem svim vjernicima, volonterima i svećenicima za svjedočenje brige i ljubavi prema starijima i bolesnima što ste ih u proteklome razdoblju, od samoga početka pandemijske zaraze, pružali okupljeni oko svojih župnih karitativnih skupina, vjerničkih društava i dekanatskih podružnica Caritasa. Na poseban način na „braniku“ tog karitativnoga djela stoji naš Nadbiskupijski Caritas, među ostalim, i sa složenim te zahtjevnim sustavom pučkih kuhinja i svojih drugih ustanova. Molimo vjernike te ljude dobre volje da se pridruže župnim karitativnim skupinama i dekanatskim Caritasima jer dodatni socijalni problemi, uzrokovani štetnim posljedicama pandemije na gospodarstvo, traže i dodatnu osjetljivost, kreativnu ljubav, pojačanu zauzetost i djelovanje, a time i veći broj novih volontera našega Caritasa.

Rad župnih ureda

24. U vremenu obustave rada državnih i drugih ureda, morali su biti zatvoreni i svi crkveni uredi, uključujući i župne urede. Sad kada su mjere zaštite ublažene, moguće je djelovanje župnoga ureda, no i dalje u skladu sa svim zahtijevanim mjerama zaštite. Zbog toga je dobro vjernike upućivati da još uvijek ono što im je potrebno u župnim uredu zatraže telefonskim putem ili internetom.

Svibanjske pobožnosti

25. Započinje mjesec svibanj, vrijeme koje je molitvom, pjesmom i pobožnošću prema Djevici Mariji znalo tako velikim žarom ispuniti naše crkve, župne i filijalne, a na poseban način naša marijanska svetišta. Sve vas pozivam da se u svojim „kućnim crkvama“, na otvorenome (oko brojnih poklonaca i kapelica po našim gradovima i selima, podignutih njoj u čast) te u našim crkvama još više i zauzetije njoj utječemo, da nas i u ovom vremenu majčinski štiti i zagovara, da zazivana kao „zdravlje bolesnih“ olakša patnje svih bolesnika i okrijepi liječnike i medicinsko osoblje te čuva i štiti sve one koji svojom službom i radom pridonose općem dobru.

Potaknuti Marijinom riječju: „Što god vam rekne učinite!“ (usp. Iv 2,5) ne prestajmo se otvarati svjetlu Kristove Radosne vijesti i pouzdana srca moliti njegovo milosrđe i blagoslov „za nas i za sve ljude“.

Drago Marković
kancelar

✠ Đuro Hranić
nadbiskup

Prilog: *Preporuke za sprječavanje zaraze Covid-19 u crkvenim prostorima vezano za vjerska okupljanja* Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo od 3. travnja 2020.